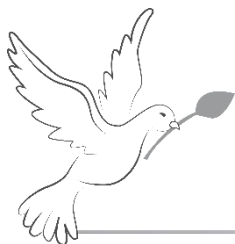

หลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน*

Leadership Development Program in Public-Spirited Services for Students in Private Higher Education Institutions

บุญญา ตุลยกุล

Boonya Tulyakul

วิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

College of Philosophy and Education, Saint John's University, Thailand.

Corresponding Author. Email: Joil_2521@yahoo.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 2) เพื่อทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 3) เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประชากร คือ นักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบวัดภาวะผู้นำเชิงจิตอาสา 2) แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Paired Samples t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ประกอบด้วยเนื้อหา 10 องค์ประกอบจัดเป็น 4 โมดูล คือ โมดูลที่ 1 ประโยชน์เพื่อส่วนรวม โมดูลที่ 2 ทักษะความเป็นผู้นำ โมดูลที่ 3 ความรับผิดชอบต่อสังคม และโมดูลที่ 4 จิตสำนึก 2) ผลการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสา พบว่า 2.1) หลังจากฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสา มีภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาของนักศึกษาหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.2) ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรการฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) มีการปรับปรุงหลักสูตร คือ 3.1) ปรับเนื้อหาและให้สอดคล้องกับกิจกรรมและสัมพันธ์กับเวลาในการฝึกอบรม 3.2) เน้นในส่วนด้านความรับผิดชอบต่อสังคมที่เป็นกิจกรรมนอกพื้นที่ โดยเพิ่มเวลาให้มากขึ้นในการจัดกิจกรรม

คำสำคัญ: หลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำ; จิตอาสา; สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

* Received April 9, 2020; Revised May 15, 2020; Accepted May 25, 2020

Abstract

The objective of this research were three-fold: 1) to develop a training program in public-spirited services for students of private higher education institutions, 2) to try out and evaluate the developed program in a real setting, and 3) To improve the Leadership Development Program in Public-Spirited Services for Students in private higher education institutions. The research population consisted of 30 students from the private higher education institutions. The tools applied in data collection were a) the assessment form of student volunteer spirit b) the validation form for the course appropriateness. The statistics used in data analysis were percentage, means, standard deviation and paired sample t-test.

The research results revealed that 1) The volunteer leadership development program for students private higher education institutions comprised ten components of contents which were divided into four modules, namely Module 1: Public Benefits, Module 2: Essential Leadership Skills, Module 3) Social Responsibility, and Module 4: Conscientious Mind 2) The result of the experiment of the developed program indicated that 2.1) After the training, the students showed the improvement in their knowledge for volunteer leadership The student in volunteer leadership after attending the training was higher at the statistically significant level of .05 2.2) the result of the appropriateness assessment was at the highest level. 3) There were some course reviews and improvement, namely 3.1 changing the contents to suit the activities and the time duration of the training course, and 3.2 emphasizing the responsibility toward the communities, these were outside activities, by allotting more time for activities arrangement.

Keywords: Leadership Development Program; Public-Spirited Services; Private higher Education Institutions

บทนำ

เป้าหมายการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีความมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ซึ่งมีจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้รักษาและส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพความเสมอภาค หน้าที่ เคารพกฎหมาย มีความภูมิใจในความเป็นไทย รักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และผลประโยชน์ของชาติ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (Office of the National Education Commission, 2018) ซึ่งจากพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ และแผนการศึกษาของอุดมศึกษาได้แสดงให้เห็นถึงความตระหนักของการพัฒนาให้เยาวชนมีคุณธรรมและจริยธรรม การจัดการศึกษาดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลของสถาบันอุดมศึกษา จึงมุ่งให้เน้นการดำเนินกิจกรรมเป็นเชิงสร้างสรรค์โดยใช้หลักคุณธรรม จริยธรรม และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงนำไปสู่การเสริมสร้างศักยภาพคนเก่ง คนดี มีความสุข สุขภาพดี (Office of the Higher Education Commission, 2012)

ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรจะต้องพัฒนานักศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการพัฒนานักศึกษาในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ซึ่งงานด้านกิจการนักศึกษาและงานที่ดำเนินการเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในรูปแบบต่างๆ ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชน จะสร้างบัณฑิตให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ทั้งนี้รัฐต้องสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาของมหาวิทยาลัยเอกชน ให้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพิ่มมากขึ้นโดยมีการเปิดให้ภาคเอกชนได้มีโอกาสจัดการศึกษาได้ทุกระดับทุกประเภท ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความอิสระในการบริหารการจัดการตามรูป ปรนิตบุคคลตามกฎหมาย และการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนก็จะต้องสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปในส่วนหนึ่งต้องขึ้นอยู่กับความร่วมมือที่ได้มาจากซึ่งประโยชน์ร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน (Mutual and Supporting Measure) (Office of the National Education Commission, 2018)

จากทิศทางที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในส่วนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา จึงเป็นประเด็นที่ได้มีการกล่าวอย่างมาก เพราะคุณธรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดไปสู่การอยู่ร่วมกันที่ดีของคนในสังคม และคุณธรรมเป็นตัวกำกับการใช้ความรู้ของคนในสังคมที่เป็นไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม เพราะสภาพปัจจุบันปัญหาของคนในสังคม ก็คือ ปัญหาความขัดแย้ง ที่ส่งผลกระทบต่อการอยู่ร่วมกันที่ดี และเป็นประเด็นการพัฒนาคุณธรรมให้ได้รับความสำคัญ และถูกกำหนดเป็นนโยบายสำคัญตลอดมา ดังนั้นในระดับอุดมศึกษาจึงต้องมุ่งเน้นการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสังคม เนื่องจากบัณฑิตขาดจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสังคมการใช้ความรู้สำหรับบัณฑิตจึงไม่ก่อให้เกิดจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม (Wirangkorn, 2006)

จิตอาสา หมายถึง ความสำนึกของบุคคลเต็มไปด้วยความเมตตา กรุณา ปรารถดีต่อผู้อื่น และต่อสังคมส่วนรวม ที่แสดงออกจากพฤติกรรมด้วยการกระทำ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตา ความกรุณา การช่วยเหลือเกื้อกูล การให้ มีความยินดี การเอาใจใส่ เพื่อประโยชน์ต่อบุคคลในสังคมและส่วนรวม เช่น การเสียสละ เวลา แรงกาย และสติปัญญา ด้วยความเต็มใจ และความสมัครใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน (Samkoset, 2009; Rattanamun, 2009; Mano, 2010) จิตอาสาจึงเปรียบเสมือนยาวิเศษที่จะช่วยลดอาการโรคเห็นแก่ตัว เมื่อมีบุคคลมีจิตอาสาไปทำสิ่งดีๆ แก้ไขปัญหาที่อยู่รอบตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วและเกิดการเรียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติที่กระจายอย่างแพร่หลาย อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่างๆ อันส่งผลให้ประเทศไทยต้องเร่งรัดพัฒนาตนเองเพื่อให้ได้ก้าวทันต่อกระแส การเปลี่ยนแปลงพัฒนาศักยภาพให้เท่าเทียมหรือแข่งขันกับประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้ ซึ่งกระแสการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดการเร่งพัฒนา เกิดสภาพเศรษฐกิจแข่งขัน

คนในสังคมไทยเปลี่ยนวิถีชีวิต เกิดการแข่งขัน มีค่านิยมในทางวัตถุสูงยิ่งขึ้น เกิดการเอาเปรียบซึ่งกันและกันแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม การพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมได้รับการกระตุ้นแต่ก็ไม่สำเร็จเท่าที่ควรอันเนื่องมาจากขาดการพัฒนาที่จริงจังและต่อเนื่อง ทำให้เกิดภาวะการขาดความสมดุลทั้งทางจิตใจของคนในสังคม การขาดศีลธรรม ขาดระเบียบ การเอาเปรียบ เกิดการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน รวมทั้งการทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติการทำลายสิ่งสาธารณะ สิ่งทีกล่าวถึงคือ เรื่องของความร่ำรวยและวิถีชีวิตแบบบริกสบายและให้ความสำคัญสูงสุดกับวัตถุนิยม เช่น เงินทอง การแข่งขันทางธุรกิจ (Ngamwittayaphong, 2005) และในสภาพของสังคมไทยในปัจจุบัน จึงเกิดปัญหาสังคมอย่างมากมาย เช่น เด็กและเยาวชนเกิดการลอกเลียนแบบต่างๆออกไปในทิศทางที่ไม่ดี ขาดการวิเคราะห์ ขาดความอดทน ขาดความซื่อสัตย์ โดยพฤติกรรมของสังคมไทยที่คาดหวังในอนาคต เช่น การจู้จี้ การช่วยเหลือ การเผื่อแผ่ แบ่งปันประโยชน์ต่อผู้อื่น การมีคุณธรรม การให้อภัยรวมถึงจิตสำนึกของคนที่มีจิตใจเสียสละเพื่อส่วนรวม ดังนั้นการพัฒนาจิตอาสาให้เกิดขึ้นแก่นักศึกษาได้นั้น จะต้องมุ่งเน้นให้นักศึกษาได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง เพราะจิตอาสาไม่สามารถเกิดขึ้นได้เพียงจากการฟังการบรรยายแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งจากแนวคิดจึงเห็นได้ว่า การพัฒนานักศึกษาให้มีโอกาสเกิดการเรียนรู้อย่างจริงจังและได้ดีที่สุด คือ การทำกิจกรรมนักศึกษาที่ถือว่าได้เป็นความสำคัญในการพัฒนาของนักศึกษาให้มีคุณลักษณะที่มีจิตอาสา และสามารถสร้างประสบการณ์ให้กับนักศึกษา โดยการนำความรู้สู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณภาพของนักศึกษา เช่น ในด้านการจัดการ ด้านทักษะการตัดสินใจ และด้านทางความคิด โดยสร้างโอกาสให้นักศึกษาลงมือกระทำเองโดยมหาวิทยาลัย เป็นผู้ให้อำนวยความสะดวกและดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องกับนักศึกษาได้ (Kajornsilpa, 1995: Watthanachai, 1996: Office of the Higher Education Commission, 2012)

ผู้วิจัยในฐานะเป็นอาสาสมัครในโครงการเซนต์จอห์นจิตอาสา มีความสนใจที่จะศึกษาหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาให้สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของนักศึกษาและเป็นการพัฒนานักศึกษาให้สมบูรณ์ทั้งความรู้ วิชาการ และทักษะประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ในการทำงานเป็นกลุ่มกับผู้อื่นรวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลายเชื้อชาติศาสนาและวัฒนธรรม โดยการนำผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ด้านจิตอาสาที่มีความเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะในด้านอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของนักศึกษา ให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศไทยภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่มุ่งหวังให้คนไทยทั้งชาติช่วยกันพัฒนาให้ประเทศไทยเดินหน้าต่อไป โดยให้เป็นตามวิสัยทัศน์ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยเน้นการปลูกฝังการสร้างภาวะผู้นำของคนในสังคมไทย เพื่อพัฒนานักศึกษาให้เกิดจิตสำนึกในสถาบันอุดมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
2. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
3. เพื่อปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง หลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ประกอบด้วย 4 กลุ่ม

1. ผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์ในความจำเป็นในการฝึกอบรมและข้อเสนอแนะจัดทำร่างหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 5 คน
2. ผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเพื่อวิพากษ์ร่างหลักสูตร จำนวน 5 คน
3. ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการฝึกอบรมหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน คือ นักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 30 คน
4. ผู้เชี่ยวชาญใช้ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 2 ตอน คือ

1. แบบวัดภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยมีขั้นตอนดังนี้
 - 1.1 ศึกษาข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับวัดภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
 - 1.2 สร้างแบบวัดภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาของนักศึกษา มาตราวัดประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีข้อความทั้งบวกและลบ)
2. แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรการฝึกอบรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการสนทนากลุ่มเพื่อการวิพากษ์การพัฒนาหลักสูตรภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ทางสถิติ คือ จำนวน (Frequency) ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าทีแบบ Paired Sample t-test โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาที่เข้าร่วมการฝึกอบรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ (Frequency) ค่าร้อยละ (%)
2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาของนักศึกษา ก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรภาวะผู้นำเชิงจิตอาสา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ การทดสอบค่าที แบบ Paired Sample t-test
3. การวิเคราะห์ผลการประเมินความพึงพอใจการทดลองใช้หลักสูตรโดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรการฝึกอบรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยมี 4 ขั้นตอน

1. การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ด้วยการสัมภาษณ์ สำหรับประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ได้แก่ ความคิดเห็นและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เนื้อหาสาระของหลักสูตรการฝึกอบรมที่ต้องการ และระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการฝึกอบรม
2. การร่างหลักสูตรการฝึกอบรม และการวิพากษ์หลักสูตร
3. กระบวนการทดลองพัฒนาหลักสูตรภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยการนำหลักสูตรที่ผ่านการสนทนากลุ่มวิพากษ์หลักสูตร และปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว มาทำการทดลองใช้กับนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเอกชน
4. การทดลองใช้หลักสูตรและการประเมินผลมาแก้ไขปรับปรุง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม จะมีขั้นตอนการดำเนินการประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ การร่างหลักสูตรการฝึกอบรม และการวิพากษ์หลักสูตร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์เนื้อหาของหลักสูตรการฝึกอบรม และองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจิตอาสา รวมทั้งการนำข้อมูลที่ได้รับความคิดเห็นข้อเสนอแนะ และผลการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาร่วมด้วย
2. ร่างหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จากผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิตลอดจนการทบทวนเอกสาร ผู้วิจัยจึงนำไปร่างหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการวิพากษ์หลักสูตร

การวิจัยหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตรภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้ผลสรุปดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

1.1 ร่างหลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ตารางที่ 1 หลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

โครงการฝึกอบรม วันที่ 1 ภาคเช้า					
โครงสร้าง	เวลา	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	เครื่องมือ
	30 นาที			ทดสอบก่อนการฝึกอบรม (Pre-test)	1. แบบทดสอบ ความรู้จิต อาสา 2. แบบวัด ความรู้เชิง จิตอาสา
โมดูลที่ 1 ประโยชน์ ส่วนรวม	3 ชั่วโมง	1. เพื่อให้ นักศึกษาเกิด การเรียนรู้ ทางสังคมได้ อย่างมี ความสุข 2. เพื่อให้ นักศึกษามี ความเข้าใจ ด้านจิตอาสา และมีบทบาท ความเป็น พลเมือง 3. เพื่อให้เกิด ความร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่ง กันและกัน	1. สังคมมี ความสุข 2. สุขด้านจิต อาสาและ ความเป็น พลเมือง	1. บรรยาย เรื่องการ สร้าง ประโยชน์ให้ สังคมมี ความสุข 2. กิจกรรม พัฒนาทักษะ 3. สรุปกิจกรรม	1. แบบทดสอบ ความรู้ 2. แบบวัด ความรู้เชิงจิต อาสา

โครงการฝึกอบรม วันที่ 1 ภาคบ่าย					
โครงสร้าง	เวลา	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	เครื่องมือ
โมดูลที่ 2 ทักษะจำเป็น ของผู้ผู้นำ	3 ชั่วโมง	1. เพื่อให้ นักศึกษาได้ พัฒนาทักษะ ความเป็น ผู้นำ 2. เพื่อให้ นักศึกษา สามารถคิดวิ เคราะห์และ ตัดสินใจที่ จะช่วยผู้อื่น ในสังคมได้ 3. เพื่อให้ นักศึกษาตัด สติใจในการ ทำงาน ร่วมกัน	1. ภาวะผู้นำเชิง จิตอาสา 2. เสียสละ ช่วยเหลือ ผู้อื่นและ สังคม 3. การตัดสินใจ ร่วมกันใน การทำงาน	1. บรรยาย ภาวะผู้นำเชิง จิตอาสาและ คุณลักษณะ ผู้นำ 2. กิจกรรมสร้าง ความมั่นใจ 3. กิจกรรมเชื้อ ฉันทิ 4. สรุพอภิปราย ซักถาม	1. แบบทดสอบ 2. แบบประเมิน กลุ่ม 3. แบบสังเกต พฤติกรรม

โครงการฝึกอบรม วันที่ 2 ภาคเช้า					
โครงสร้าง	เวลา	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	เครื่องมือ
โมดูลที่ 3 ความ รับผิดชอบต่อ สังคม	3 ชั่วโมง	1. เพื่อให้ นักศึกษามี การเสียสละ เพื่อส่วนรวม 2. เพื่อให้ นักศึกษา ระดม ความคิดเพื่อ แก้ปัญหา 3. เพื่อให้ นักศึกษา ช่วยเหลือ สังคมและเป็น แบบอย่างที่ดี	1. การเสียสละ เพื่อส่วนรวม 2. ระดมความคิด เพื่อหาทาง แก้ปัญหา 3. ช่วยเหลือ สังคมและ เป็น แบบอย่างที่ดี	1. บรรยาย สังคมจิต อาสา และ ความเป็น พลเมือง 2. ชมวิดีโอ กิจกรรม มูลนิธิพุทธฉือ จี(สละ ร่างกาย) 3. กิจกรรมจิต อาสา ชายหาด(เก็บ ขยะ)	1. แบบสังเกต พฤติกรรม 2. แบบ ประเมินผล งานกลุ่ม

4. สรุป อภิปราย ซักถาม					
โครงการฝึกอบรม วันที่ 2 ภาคบ่าย					
โครงสร้าง	เวลา	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	เครื่องมือ
โมดูลที่ 4 จิตสำนึก	2.30 ชั่วโมง	1. เพื่อให้	1 ความสุขที่ได้	1. ทบทวน	1. แบบสังเกต
		นักศึกษา	จากการ	ความรู้จาก	พฤติกรรม
		มีความสุข	ช่วยเหลือ	กิจกรรมที่ได้	2. แบบ
		จากการ	2 การร่วมมือ	อบรมมา	ประเมินผล
		ช่วยเหลือ	ร่วมใจกันทำ	2. กิจกรรมการ	งานกลุ่ม
		2. เพื่อให้	ให้งานสำเร็จ	แสดงบทบาท	
		นักศึกษาเกิด	ตาม	สมมุติ	
		การร่วมมือ	เป้าหมาย	(สะท้อน	
		ร่วมใจกัน		สังคม)	
		ทำงานให้		3. วิทยากร	
สำเร็จตาม		บรรยายและ			
เป้าหมาย		สรุปทั้งหมด			
20 นาที	ทดสอบหลังการฝึกอบรม (Post-test)			1. แบบทดสอบ	
				ความรู้จิต	
				อาสา	
				2. แบบวัด	
				ความรู้เชิงจิต	
				อาสา	
10 นาที	ประเมินผลโครงการ			แบบประเมิน	
				ความ	
				เหมาะสม	
				ของหลักสูตร	

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

2.1 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตอาสา เมื่อทดสอบก่อนการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า ค่าเฉลี่ยในการวัดภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาหลังจากฝึกอบรมใช้หลักสูตร ($\bar{X} = 4.84$) สูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนการอบรมใช้หลักสูตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงจิตอาสารายด้าน 4 ด้าน ได้ข้อสรุป ดังต่อไปนี้

2.1.1 เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในระดับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ด้านประโยชน์ส่วนรวมก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า ด้านประโยชน์ส่วนรวมหลังการฝึกอบรมมีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวม และรายข้อ โดยด้านประโยชน์ส่วนรวมในภาพรวม หลังการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.85$) มีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ($\bar{X} = 3.75$)

2.1.2 การเปรียบเทียบวัดภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในระดับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ด้านทักษะความเป็นผู้นำ ก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า ด้านทักษะความเป็นผู้นำหลังการฝึกอบรมมีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวม และรายข้อ โดยพฤติกรรมด้านทักษะความเป็นผู้นำ ในภาพรวม หลังการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.81$) มีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ($\bar{X} = 3.81$)

2.1.3 เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในระดับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมหลังการฝึกอบรมมีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวม และรายข้อ โดยด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในภาพรวม หลังการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.85$) มีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ($\bar{X} = 3.84$)

2.1.4 การเปรียบเทียบวัดภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในระดับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ด้านจิตสำนึกก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า ด้านจิตสำนึกหลังการฝึกอบรมมีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวม และรายข้อ โดยพฤติกรรมด้านจิตสำนึกในภาพรวม หลังการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.81$) มีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ($\bar{X} = 3.94$)

2.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แยกรายด้าน ได้ข้อสรุปดังนี้

2.2.1 ผลการประเมินความพึงพอใจของหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านกิจกรรม พบว่า ความพึงพอใจของหลักสูตรด้านกิจกรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เรื่องที่บรรยายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.80$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ระยะเวลาของกิจกรรมในแต่ละโมดูล ($\bar{X} = 4.46$)

2.2.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านวิทยากร พบว่า ความพึงพอใจของหลักสูตรด้านวิทยากร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.88$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เทคนิคการนำเสนอของวิทยากร ส่งผลให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสุขและสนุกสนาน ($\bar{X} = 4.96$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ วิทยากรนำเสนอเนื้อหาสาระครบถ้วนและน่าสนใจ ($\bar{X} = 4.83$)

2.2.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านบริการและสถานที่ พบว่า ความพึงพอใจของหลักสูตรด้านบริการและสถานที่ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดบรรยากาศการฝึกอบรมเอื้อต่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.80$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความพร้อมของเครื่องอำนวยความสะดวก สื่อ โสตทัศนอุปกรณ์ ($\bar{X} = 4.53$)

2.2. ผลการประเมินความพึงพอใจของหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม พบว่า ความพึงพอใจของหลักสูตรด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักศึกษาได้ประโยชน์จากการฝึกอบรมเป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.76$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักศึกษาที่ผ่านการฝึกอบรมมีภาวะผู้นำจิตอาสาเพิ่มขึ้น ($\bar{X} = 4.63$)

2.3 ผลการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จากผลการทดลองใช้และการประเมินผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สรุปผลปรับปรุงหลักสูตร 2 ประการ ดังนี้

1. ปรับเนื้อหาและให้สอดคล้องกับกิจกรรมและสัมพันธ์กับเวลาในการฝึกอบรม
2. เพิ่มจุดเน้นด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นกิจกรรมนอกพื้นที่ในหลักสูตรฝึกอบรม ในการทำจิตอาสาของนักศึกษาเป็นพื้นที่ที่มีอาณาเขตบริเวณกว้าง จึงให้เน้นทำกิจกรรมโดยเพิ่มเวลามากขึ้นเพื่อให้เกิดจิตอาสาและเข้าถึงปัญหาของชุมชนได้มากขึ้นได้หลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ฉบับสมบูรณ์

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีเนื้อหาทั้งหมด 10 องค์ประกอบ 4 โมดูล ได้แก่ โมดูลที่ 1 ประโยชน์เพื่อส่วนรวม โมดูลที่ 2 ทักษะความเป็นผู้นำ โมดูลที่ 3 ความรับผิดชอบต่อสังคม และโมดูลที่ 4 จิตสำนึกเนื้อหาทั้ง 4 โมดูลนั้น ผลจากการวิจัย สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ 1 คือ ภาวะผู้นำเชิงจิตอาสา ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านประโยชน์ส่วนรวม 2) ด้านภาวะความเป็นผู้นำ 3) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และ 4) ด้านจิตสำนึก หลังจากการฝึกอบรมพบว่า นักศึกษามีภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาของนักศึกษาสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ทั้งในภาพรวม และภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาของนักศึกษารายด้าน ทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สามารถเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาของนักศึกษาได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Aderson (1997) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โปรแกรมการฝึกอบรมภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ โดยการสังเคราะห์งานวิจัยที่ได้จากโปรแกรมฝึกอบรมของผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้ช่วยในการพัฒนาในด้านกิจกรรมด้านความรู้ ความสามารถ และการถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ให้กับนักศึกษาได้เรียนรู้และวิธีการต่างๆ เพิ่มขึ้นได้สอดคล้องกับ Panwatcharakom (2007) ได้ให้ความหมายว่า การฝึกอบรมเป็นรูปแบบหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายในการเพิ่มพูนความรู้และทักษะความสามารถของบุคคล ในการที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลตามวัตถุประสงค์ โดยให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และมีความชำนาญเกี่ยวกับงานและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลจากการ

วิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ 2 เมื่อทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับ นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า ภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในระดับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาพรวมหลังการฝึกอบรมมีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งภาพรวมและรายด้าน โดยภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในระดับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในภาพรวมหลังการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.84$) มีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ($\bar{X} = 3.83$) ผลจากการวิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า วิถีชีวิตกับสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างศีลธรรมและจิตสำนึกในคุณธรรม การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ที่ว่าการพัฒนาในระยะต่อไปจึงต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ โดยเริ่มตั้งแต่กลุ่มเด็กปฐมวัยที่ต้องพัฒนาให้มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีทักษะทางสมอง ทักษะการเรียนรู้ และทักษะชีวิต เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ ควบคู่กับการพัฒนาคนไทยในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดีมีสุขภาวะที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม มีทักษะความรู้และความสามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงรอบตัวที่รวดเร็วบนพื้นฐานของการมีสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็งทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันชุมชน และภาคเอกชนที่ร่วมกันพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพสูง เพื่อรองรับการพัฒนาในหลายๆมิติ ในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อมของประเทศชาติ ซึ่งปัจจุบันพบว่าในเรื่องของคุณธรรมในสังคมลดลงอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่นยังพบเห็นในสังคมไทยน้อย แม้ว่ามีตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติของภารกิจหน้าที่แบบเสมอต้นเสมอปลาย และเป็นสิ่งที่คนไทยทุกคนมองเห็น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า จากการวัดภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาในด้านประโยชน์ส่วนรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้น การจัดกิจกรรมควรศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนในผลกระทบรอบๆ ด้าน และให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับนักศึกษา

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านกิจกรรมที่ได้รับจากการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยต่ำ ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมควรเพิ่มเวลาให้มากขึ้น และพื้นที่สามารถให้นักศึกษาลงปฏิบัติและเข้าใจถึงจริง

1.3 การดำเนินการของหลักสูตรการฝึกอบรมจะประสบความสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์นั้น ผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมต้องมีประสบการณ์ การเป็นผู้นำทางสังคมหรือเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น การช่วยเหลือมูลนิธิต่างๆ เป็นต้น

1.4 จำนวนนักศึกษาที่มีจิตอาสาที่จะเข้ารับการฝึกอบรมสำหรับหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 30 คน ขึ้นไป แต่ไม่ควรเกิน 50 คน

1.5 กิจกรรมด้านจิตอาสาชุมชน ของหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในหลักสูตรฝึกอบรมโมดูลความรับผิดชอบต่อสังคมที่ทำให้นักศึกษาปฏิบัติกิจกรรมช่วยเหลือสังคมนอกพื้นที่ สามารถทำให้นักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนมีความตระหนักถึงปัญหาของส่วนรวมในนั้นจริง และได้ทำให้นักศึกษาที่ทำกิจกรรมนี้เกิดทัศนคติที่ดีต่อชุมชนและสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำโดยใช้กิจกรรมบริการจิตอาสาสู่สังคมของกลุ่มเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร

2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำเชิงจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน

References

- Kajornsilpa, S. (1995). *New dimensions of student affairs 1: Fundamentals and Student Services*. Bangkok: Kasem Bundit University.
- Wattanachai, K. (1996). *Concepts in promoting student activities*. Chiang mai: Chiang Mai University.
- Mano, K. (2010). *Meaning of life and volunteering*. Thesis Master of Science. Psychology Faculty of Humanities: Chiang Mai University.
- Ngamwittayaphong, O. (2005). Creating spiritual wellness through volunteer work. *Journal of the Graduate School Thammasat University volunteers*: 1-2.
- Rattanamook, S. (2009). *Bundit Arsa Road: 40 years, Bureau of Graduate Studies*. Bangkok: Office of the Graduate Studies Thammasat University.
- Samakose, W. (2009). *Summary of the 2009 National Academic Conference on the year of Thai Higher Education Quality: Educational roles and social development Public responsibility. Morality, ethics*. Bangkok: Office of the Higher Education Commission.
- Wirangkorn, J. (2006). *One corner of the idea to raise awareness for the general public in the Document*. Accompanying the annual academic conference network of higher education institutions in the central region to develop Thai ideal graduates on 25-26 August 2006 at Pridi Banomyong Meeting Room Dhurakij Pundit University.